

Föräldraledighet och kvinnors förvärvsarbete – ett jämförande perspektiv

I ljuset av internationella erfarenheter diskuteras i denna artikel hur den svenska föräldraförsäkringen påverkar kvinnors arbetsmarknad. Det verkar tydligt att en modell där ersättningsnivån bestäms av tidigare inkomst sammanhänger med ett högre kvinnligt arbetskraftsdeltagande än en modell baserad på vårdnadsbidrag. Även om det är svårt att helt bena upp orsakssambanden verkar det troligt att föräldraförsäkringens utformning kan förklara en betydande del av detta fenomen. En ökad individualisering av föräldraförsäkringen skulle sannolikt stärka kvinnors ställning på arbetsmarknaden.

Den svenska föräldraförsäkringen var när den infördes 1974 den första i sitt slag. Än idag är det endast några få länder, bland annat våra nordiska grannar, som har infört inkomstrelaterad ledighet av liknande omfattning. Ett centralt mål med föräldraförsäkringen har varit att underlätta för kvinnor och män att kombinera förvärvsarbete och barn. Genom att rätten till ersättning knyts till tidigare förvärvsarbete och inkomst skapas starka incitament för föräldrarna att arbeta. Detta har bidragit till att Sverige har ett av världens högsta kvinnliga arbetskraftsutbud. Arbetskraftsdeltagandet bland svenska kvinnor i de vanligaste barnafödande åldrarna översteg 85 procent vid början av 2000, vilket var cirka 13 procentenheter över EU-genomsnittet.

Föräldraförsäkringen påverkar givetvis inte enbart fördelningen och volymen av det betalda arbetet. Den har också en potential att förändra könsfördelningen av det obetalda arbetet i hemmet, framförallt avseende omvårdnaden av barnen. Några år efter föräldraförsäkringens införande togs cirka 1 procent av tiden i föräldraledigheten ut av papporna. Idag har männens andel ökat till ungefär 20 procent, vilket är långt ifrån jämställt men saknar motsvarighet i andra EU-länder. Orsakerna till denna förändring är många. En huvudförklaring är reformer av föräldraförsäkringen. Här är nog ledighetens ökade längd och den ökade individualiseringen i form av pappamånader de viktigaste förklaringarna. Den alltjämt ojämna fördelningen av föräldraledigheten är sannolikt en starkt bidragande faktor som påverkar efterfrågan på kvinnlig arbetskraft och kvinnors löneutveckling.

Syftet med denna artikel är att utifrån socialpolitisk forskning diskutera konsekvenser av föräldraledighetens utformning för kvinnors förvärvsarbete i Sverige och övriga västländer. Jag diskuterar också hur eventuella förändringar av lagstiftningen kan påverka fördelningen av betalt och obetalt

TOMMY FERRARINI

är fil dr i sociologi vid Institutet för social forskning, Stockholms universitet. Hans arbete har framförallt handlat om utvecklingen av olika familjepolitiska institutioner samt deras orsaker och konsekvenser i efterkrigstidens välfärdsdemokratier.
tommy.ferrarini@sofi.su.se

arbete i hushållen och kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden. Svårigheten att separera effekter av en enskild socialpolitisk åtgärd i ett land gör det viktigt att diskutera resultat från forskning som baserar sig på jämförelser mellan länder och över tid.

1. Familjepolitik i Sverige och andra västländer

I den jämförande socialpolitiska forskningen kan olika typer av familjepolitiska modeller urskiljas (se Korpi 2000). Sverige har tillsammans med de övriga nordiska länderna utvecklat tvåförsörjarmodeller som kännetecknas av relativt generösa inkomstrelaterade föräldraförsäkringar och omfattande offentliga tjänster som stöder föräldrarnas förvärvsarbete, t ex i form av barnomsorg för de yngsta barnen, fritidsverksamhet efter skolans slut och äldrevård.

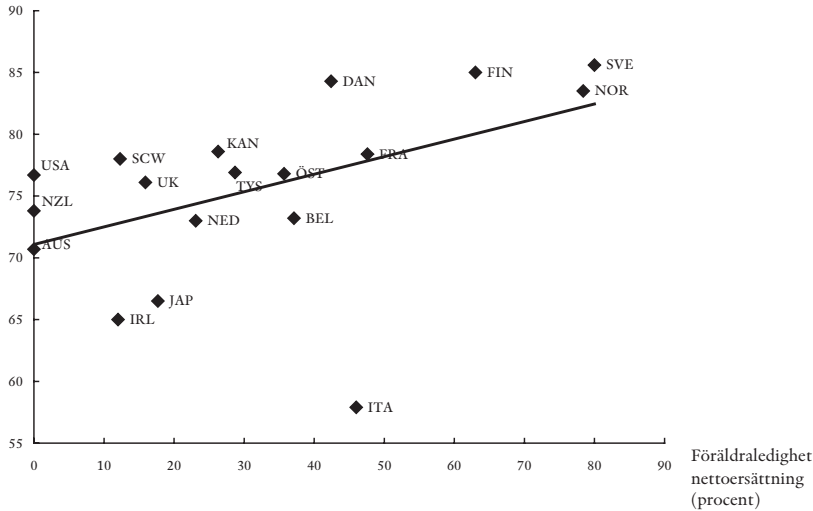
De flesta kontinentaleuropeiska länder har utvecklat allmänna familjestödsmodeller med starkt stöd till en traditionell könsarbetsdelning, där den dominerande formen av betald föräldraledighet ofta är vårdnadsbidrag med låga enhetsbelopp och där skattesystemet ofta stödjer en familj med en huvudsaklig manlig familjeförsörjare och en hemmavarande eller mindre ekonomiskt aktiv partner.

Den tredje förekommande familjepolitiska modellen är marknadsorienterad och är oftast införd i de engelskspråkiga västländerna. I dessa länder är såväl stödet till tvåförsörjarfamiljen som till mer traditionella familjemönster utvecklade och istället lämnas större utrymme för marknaden att strukturera fördelningen av betalt och obetalt arbete.

Givetvis döljer alla sådana typologiseringsförsök att pluralistiska strategier kan existera inom ett land eller inom ett specifikt socialpolitiskt program. Element av stöd till mer traditionella familjemönster existerar i en del av de nordiska länderna, t ex i form av vårdnadsbidrag i Finland och Norge, där låga enhetsbelopp betalas ut när föräldern är hemma och offentlig barnomsorg inte utnyttjas, eller bidrag till en icke-ekonomiskt aktiv hushållsmedlem i det danska skattesystemet. Sverige är ett av de västländer som har den mest renodlade familjepolitiska tvåförsörjarmodellen, bl a beroende på föräldraledighetens utformning. Men också i den svenska föräldraförsäkringen finns aspekter som kan antas stödja mer traditionella familjemönster, t ex de så kallade grundnivådagarna som betalas ut med låga enhetsbelopp (f n 60 kronor per dag) och som därmed snarast liknar de vårdnadsbidrag som införts i andra länder.

Figur 1 visar kvinnors arbetskraftsdeltagande i åldrarna 25 till 54 och föräldraledighetens nettogenerositet under barnets första levnadsår i 18 OECD-länder år 2000. Föräldraledighet inkluderar här inkomstrelaterad föräldra-, moderskaps- och faderskapsförsäkring, vårdnadsbidrag samt moderskapspenning. Generositeten är beräknad efter skatt som en andel av en genomsnittlig industriarbetarlön för ett hushåll med två heltidsarbetande föräldrar med genomsnittliga löner. Den bivariata korrelationen

Kvinnligt
arbetskraftsdeltagande
(procent)

Figur 1
Sambandet mellan föräldraledighetens generositet och kvinnligt arbetskraftsdeltagande i åldrarna 25–54 i 18 OECD-länder år 2000. Lagstiftad föräldraledighetsersättning efter skatt under första året efter barnets födelse som en andel av en genomsnittlig industriarbetarlön efter skatt.

Pearsons r 18 länder=0,483, Pearsons r 17 länder exkl. Italien= 0,726.

Källa: Ferrarini (2005) samt OECD (2004).

är signifikant positiv, 0,483, och exkluderas det inflytelserika fallet Italien stärks denna korrelation till 0,726. Sambandet mellan föräldraledighetens generositet och kvinnors deltidsarbete i de 18 länderna är av liknande styrka men negativt, vilket delvis reflekterar en högre grad av deltidsarbete i länder med lägre generositet i föräldraledigheten och större inslag av stöd till mer traditionella familjemönster.

Sverige och de övriga nordiska länderna kombinerar relativt höga ersättningar i föräldraledigheten med hög andel kvinnligt förvärvsarbete. Givetvis speglar detta utfall också en mängd institutionella faktorer vid sidan av föräldraledighetslagstiftningen, t ex förekomsten av offentligt subventionerad barnomsorg och olika typer av arbetsmarknadslagstiftning. Den inkomstrelaterade föräldraledighetens generositet är starkt positivt korrelerad med andelen barn under tre år i offentlig barnomsorg, där Sverige och övriga nordiska länderna uppvisar höga nivåer. Danmark, som har en relativt kort inkomstrelaterad föräldraledighet, har den högsta täckningsgraden av offentlig barnomsorg för de minsta barnen. Australien, Nya Zeeland och USA med marknadsorienterad familjepolitik saknar lagstiftade rättigheter till betald föräldraledighet.

Det bör noteras att föräldraledigheten som den definieras här endast till en del fångar upp de långa perioder av ledighet, i vissa fall upp till tre år, som betalas via vårdnadsbidrag med låga enhetsbelopp. Den genomsnittliga ersättningen i de inkomstrelaterade ersättningarna är cirka 75 procent under ledigheten, medan vårdnadsbidrag i genomsnitt ersätter

ungefär 25 procent av en genomsnittlig lön i de länder som har sådana ersättningar år 2000.

Såväl studier av enskilda länder som baserar sig på mikrodata som makrokomparativa studier har visat att olika typer av föräldraledighet har olika koppling till kvinnors förvärvsarbete. Sammantaget pekar resultaten av dessa studier på att inkomstrelaterad föräldraledighet bidrar till att öka kvinnors betalda arbete. De låga enhetsbelopp som betalas ut via vårdnadsbidrag minskar däremot den kvinnliga förvärvsfrekvensen, inte bara under den relativt långa period vårdnadsbidragen betalas ut, utan också efter denna ledighet.

Stora skillnader i socialpolitiska motiv har existerat mellan införandet av inkomstrelaterade ersättningar och vårdnadsbidrag. Inkomstrelaterade föräldraförsäkringsersättningar av den svenska typen har ofta införts för att öka jämställdheten och kvinnors förvärvsarbete. Vårdnadsbidrag har ofta införts för att minska trycket på arbetsmarknaden genom att mödrar mer eller mindre permanent blir hemmafruar och för att minska kostnaden för offentlig barnomsorg. Denna typ av bidrags formellt könsneutrala karaktär anförs ofta som ett valfrihetsargument i det att både män och kvinnor kan utnyttja ledigheten, men har i de kontinentaleuropeiska länderna inte lett till att männen tar ut mer än någon procent av sådan ledighet (Morgan och Zippel 2003). En viktig skillnad mellan de två olika typerna av föräldraledighet vid sidan av graden av inkomstrelatering är kvalificeringsvillkoren, där vårdnadsbidrag sällan kräver att mottagaren tidigare har arbetat (Ferrarini 2003).

I en uppföljning av förstfödelskor i Norge och Sverige visar Rösen och Sundström (1996) att de kvinnor som har intjänat rättigheter till inkomstrelaterad ersättning återgår avsevärt snabbare till arbete än de som inte har sådana rättigheter. Liknande resultat finner Rösen (1999) samt Rösen och Sundström (2002) i studier av Finland, Norge och Sverige. I de senare studierna finner man också att inkomstrelaterade ersättningar är positivt korrelerade med kvinnligt förvärvsarbete medan de komponenter av vårdnadsbidrag som finns i Finland och Norge har en negativ effekt på kvinnors förvärvsarbete.

Liknande effekter av vårdnadsbidrag på kvinnors förvärvsarbete står att finna i Tyskland, där denna typ av ledighet framförallt har stimulerat kvinnor med lågkvalificerade arbeten att ta långa perioder av ledighet med förhöjd risk för framtida marginalisering på arbetsmarknaden och fattigdom (Gottschall och Bird 2003). Införandet av vårdnadsbidrag i Frankrike medförde likartade konsekvenser och förvärvsarbetet sjönk från 74 till 56 procent bland kvinnor med två barn mellan 1994, då vårdnadsbidrag för denna grupp infördes och 1999 (Bonnet och Labbé 1999). I en longitudinell studie av kvinnors arbete i Tyskland under efterkrigstiden visar Merz (2004) att kvinnors förvärvsarbete generellt har ökat, men att antalet arbetade timmar per kvinna sjönk efter införandet av vårdnadsbidrag vid slutet av 1980-talet.

Länderjämförelser av föräldraledighet och kvinnligt förvärvsarbete visar på samband mellan inkomstrelaterad ledighet och kvinnligt förvärvsarbete. Ruhm och Teague (1995) analys av 17 OECD-länder mellan 1960 och 1989 finner ett positivt samband mellan den inkomstrelaterade ersättningens längd och samtliga kvinnors förvärvsarbete. Longitudinella makrostudier av förvärvsarbetet bland kvinnor i de huvudsakliga barnafödande åren visar liknande samband (Winegarden och Bracy 1995; Ruhm 1998).

I en analys av olika familjepolitiska åtgärder och kvinnligt förvärvsarbete i 17 OECD-länder mellan 1985 och 1999 finner Jaumotte (2003) positiva effekter av offentlig barnomsorg och kortare föräldraledighet, medan föräldraledighet överstigande 20 veckor och barnbidrag förefaller ha en negativ effekt. Den negativa korrelationen mellan längre ledighetsperioder och förvärvsarbete är sannolikt till stor del en konsekvens av att vårdnadsbidrag har inkluderats i föräldraledigheten.

I en studie av 18 OECD-länder mellan 1970 och 1995 som separerar inkomstrelaterad föräldraledighet och familjepolitiska transfereringar med låga enhetsbelopp, bl a vårdnadsbidrag, påvisas positiva samband mellan inkomstrelaterad ledighet och arbetskraftsdeltagande bland kvinnor i de vanligaste barnafödande åldrarna, medan stödet till en mer traditionell könsarbetsdelning är negativt länkat till dessa kvinnors arbetskraftsdeltagande (Ferrarini 2003).

Även om det är svårt både i mikro- och makrostudier att separera effekter av enskilda socialpolitiska program som föräldraledighet pekar de studier som finns på området nästan entydigt på ett samband mellan föräldraledighetens utformning och kvinnors förvärvsarbete. Hur männens uttag av föräldraledighet och en ökad individualisering inverkar på kvinnors (och mäns) förvärvsarbete är mindre undersökt. Det är dock sannolikt att när pappors uttag av ledighet stiger, förbättras också kvinnors möjligheter att delta på arbetsmarknaden på samma villkor som män och därmed minskar också existerande könsskillnader, karriärmöjligheter och lön.

Föräldraledighetens utformning är förstås inte det enda som påverkar föräldrarnas uttag av ledighet. Inkomstskillnader mellan män och kvinnor samt könsrollsnormer är andra viktiga faktorer. Stora skillnader i könsrollsattityder finns mellan länder med olika familjepolitiska modeller som också påverkar möjligheterna att förändra familjepolitiken och därmed fördelningen av arbetet. Genomgående är attityderna till kvinnligt förvärvsarbete bland såväl män som kvinnor avsevärt mer positiva i Sverige och andra länder med starkt tvåförsörjarsstöd än i övriga europeiska välfärdsstater (Sjöberg 2004, Ferrarini 2005).

Men också i Sverige kan föräldrars intresse av att dela mer lika på föräldraledigheten påverkas av existerande könsrollsnormer, förväntningar och intressen hos olika aktörer i samhället. Pappors lägre utnyttjande av föräldraledighet har bland annat förklarats av arbetsgivares negativa inställning till att män tar ut ledighet (Haas 1992). Men stora skillnader finns också mellan olika arbetsplatser, vilket pekar på förekomsten av arbetsplatsspeci-

fika normer (Haas, Allard och Hwang 2002). Arbetsplatser där många män tidigare har tagit ut lång ledighet verkar öka uttaget av ledighet bland nya pappor, oavsett pappornas individuella karaktäristika, vilken sektor arbetsplatsen tillhör, samt hur många män som finns på arbetsplatsen (Bygren och Duvander 2004).

De starkare negativa effekter av föräldraledighet och framtida lön som har påträffats för män i Sverige har tolkats i termer av signaleffekter som indikerar att en individ har lägre produktivitet. Könrollsnormer och förväntningar hos arbetsgivare gör att män som väljer att vara hemma med barnen bestraffas lönemässigt medan kvinnor, som förväntas vara hemma, inte på samma sätt får en försämrad löneutveckling (Albrecht m fl 2000).

Det folkliga stödet för en ökad individualisering av föräldraförsäkringen har i opinionsundersökningar innan reformerna visat sig vara långt ifrån enhälligt. Innan införandet av den första pappamånaden var endast 40 procent av männen och kvinnorna i barnafödande åldrar positiva till denna förändring (SCB 1994). Motståndet mot de två månaders örönmärkta ledighet som införts verkar dock ha minskat över tiden. Studier gjorda efter reformen visar att över 80 procent av föräldrarna var nöjda med sin uppdelning av ledigheten och orsaken till den valda uppdelningen av ledigheten angavs framförallt vara familjens ekonomi, pappans arbetssituation och mammans önskemål om att vara hemma (Berggren och Duvander 2003).

Samspelet mellan normer och incitament som påverkar mäns och kvinnors uttag av föräldraledighet är komplext. Samtidigt visar tidigare förändringar av den svenska lagstiftningen att det går att öka pappors ledighetsuttag och därmed förbättra både kvinnors möjligheter att delta på arbetsmarknaden på samma villkor som män, och mäns möjligheter att delta i omvårdnaden av de minsta barnen på samma villkor som kvinnor.

2. Vägval för framtidens familjepolitik

Många västländer, däribland Sverige, står inför liknande framtida demografiska och ekonomiskt strukturella utmaningar. Andelen äldre i befolkningarna ökar snabbt och barnafödandet har i många länder sjunkit dramatiskt. Detta riskerar bland annat skapa ett framtida arbetskraftsunderskott om inte förutsättningar finns att kombinera arbete och familj. I många länder väljer ett ökat antal kvinnor en arbetsmarknadskarriär framför barnafödande på grund av att dessa inte går att förena. Samtidigt finns en trend mot ökande fattigdom bland barnfamiljer vilket i förlängningen också kan påverka framtida livschanser och arbetsmarknadssituation för individer som växt upp under sådana ekonomiska förhållanden. I ett jämförande perspektiv framstår den svenska familjepolitiken med inkomstrelaterad föräldraförsäkring och omfattande offentlig barnomsorg som viktiga orsaker till att det kvinnliga förvärvsarbetet och födelsetalen varit relativt höga, samtidigt som den relativa fattigdomen bland barn varit låg (Ferrari 2005).

Att den svenska familjepolitiken i dessa avseenden har lyckats jämfö-

relsevis väl innebär naturligtvis inte att föräldraförsäkringen kan eller bör lämnas oförändrad. Två huvudsakliga reformstrategier brukar föras fram i den svenska debatten. Den ena är att via ökad individualisering av den befintliga föräldraförsäkringen öka pappornas deltagande i omvårdnaden av de minsta barnen och därmed öka kvinnors möjligheter att kombinera förvärvsarbete och barn. Den andra är att via vårdnadsbidrag betalda med låga enhetsbelopp stödja kvinnor att vara hemma under en längre period efter avslutad inkomstrelaterad ledighet.

Den första strategin syftar till att minska de omfattande skillnader mellan mäns och kvinnors inkomster och arbetsmarknadsposition som fortfarande existerar och som till viss del har sin grund i den ojämlika fördelningen av omvårdnadsarbetet. En ökad individualisering av föräldraförsäkringen skulle inte bara innebära att omvårdnadsarbetet fördelades jämnare mellan män och kvinnor utan skulle också kunna få arbetsmarknadens efterfrågesida att långsiktigt fungera bättre. Stora skillnader mellan mäns och kvinnors ledighetsuttag påverkar inte enbart mammors arbetsmarknadssituation utan ökar också risken att alla kvinnor i barnafödande åldrar utsätts för statistisk diskriminering av arbetsgivare och därmed får en sämre löneutveckling än män.

Vårdnadsbidrag förespråkas ofta i Sverige eftersom det ökar föräldrarnas valmöjligheter och då det minskar de offentliga utgifterna genom att efterfrågan på den förhållandevis dyrare offentliga barnomsorgen sjunker. Det första argumentet stämmer möjligen avseende kvinnors val att vara hemma med barnen. Men samtidigt minskar vårdnadsbidrag möjligheterna för kvinnor att välja att delta på arbetsmarknaden på samma villkor som män och för män att till fullo delta i omvårdnaden av de yngsta barnen. Resultaten från andra länder visar att vårdnadsbidrag snarast ökar könskillnaderna i betalt och obetalt arbete, även om sådana formellt könsneutrala åtgärder förses med individuella rättigheter eller incitament för män att utnyttja dem. Argumentet att besparingarna på barnomsorgen är större än kostnaderna för vårdnadsbidragen inkluderar knappast de samhällsekonomiska kostnader och minskade skatteintäkter som uppstår när kvinnor också minskar sitt arbetsutbud genom denna ledighet. Införandet av vårdnadsbidrag skulle därmed samtidigt kunna försämra den offentliga ekonomin, kvinnors arbetsutbud och genom arbetsmarknadens efterfrågesida öka löneskillnaderna mellan män och kvinnor.

I en ny OECD-rapport som utvärderar möjligheterna att kombinera barn och arbete i västländerna rekommenderas Finland att reducera omfattningen av vårdnadsbidrag eftersom de minskar såväl jämställdheten som kvinnors betalda arbete och framtida karriärmöjligheter. Rekommendationerna till Sverige är att jämna ut föräldraledighetsuttaget genom att öka individualiseringen i föräldraförsäkringen eller införa någon slags bonus för att öka pappornas uttag (OECD 2005), vilket innebär en förstärkning av tvåförsörjarmodellen. Den utredning om föräldraledigheten som tillsatts av den svenska regeringen driver en liknande linje och föreslår en utökad

föräldraledighet med två månader, där fem månader tas ut av mamman och pappan vardera och fem månader ges till föräldrarna att dela som de själva önskar (SOU 2005:37). Kritik har dock redan framförts emot att de förslagna reformerna inte är tillräckligt långtgående avseende individualiseringen av ledigheten, och därmed inte kommer åt de grundläggande problemen med mäns och kvinnors lika möjligheter på arbetsmarknaden (Thoursie 2005).

Även om en ökad individualisering av föräldraförsäkringen förefaller ha positiva konsekvenser för jämställdheten och en långsiktigt hållbar ekonomisk, social och demografisk utveckling i framtidens Sverige är en sådan reform sannolikt inte tillräcklig för att lösa problemen för mammor och pappor att kombinera arbete och familj. Andra reformer som kan krävas inkluderar skärpt lagstiftning mot diskriminering av småbarnsföräldrar på arbetsmarknaden. Tillgången på förskola och fritidshem av god kvalitet är givetvis också i fortsättningen en viktig förutsättning för föräldrarnas arbetsmarknadsdeltagande. Den diskussion som förts om barn i förskoleåldern har också tagit sitt fokus från det faktum att konflikten mellan arbete och barn fortsätter i den tidiga skolåldern. Införandet av betalda individuella föräldraledighetsdagar för de med barn i yngre skolåldern av det slag som föreslagits av föräldraförsäkringsutredningen (SOU 2005:37) skulle kunna vara ett sätt att mildra denna konflikt.

REFERENSER

- Albrecht, J W, P-A Edin, M Sundström och S Vroman (1999), "Career Interruptions and Subsequent Earnings: A Reexamination Using Swedish Data", *Journal of Human Resources*, vol XXXIV:2, s 294-311.
- Berggren, S och A-Z Duvander (2003), *Social Insurance in Sweden. Family Assets - Time and Money*, Riksförsäkringsverket, Stockholm.
- Bonnet, C och M Labbé (1999), "L'Activité Professionnelle des Femmes Après la Naissance de Leurs Deux Premiers Enfants: L'Impact de L'Allocation Parentale D'Education", DREES Études et Résultats 37.
- Bygren, M och A Duvander (2004), "Ingen annan på jobbet har ju varit föräldraledig...", i Bygren, M, M Gähler och M Nermo (red), *Familj och arbete - vardagsliv i förändring*, SNS, Stockholm.
- Ferrarini, T (2003), *Parental Leave Institutions in Eighteen Post-war Welfare States*, Institutet för social forsknings avhandlingsserie nr 58, Institutet för social forskning, Stockholm.
- Ferrarini, T (2005), *Families, States and Labour Markets - Institutions, Causes and Consequences of Family Policy in Post-war Welfare States*, under utgivning, Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- Gottschall, K och K Bird (2003), "Family Leave Policies and Labor Market Segregation in Germany: Reinvention or Reform of the Male Breadwinner Model?", *Review of Policy Research*, vol 20, s 115-134.
- Haas, L (1992), *Equal Parenthood and Social Policy*, State University of New York Press, Albany, NY.
- Haas, L, K Allard och P Hwang (2002), "The Impact of Organizational Culture on Men's Use of Parental Leave in Sweden", *Community, Work, and Family*, vol 5, s 319-342.
- Jaumotte, F (2003), *Female Labour Force Participation: Past Trends and Main Determinants in OECD Countries*, OECD Economics Department Working Paper Series 376.
- Korpi, W (2000), "Faces of Inequality: Gender, Class, and Patterns of Inequalities in Different Types of Welfare States", *Social Politics*, vol 7, s 127-191.
- Merz, M (2004), *Women's Hours of Market Work in Germany: The Role of Parental Leave*. IZA Discussion Paper Series 1288, IZA, Bonn.
- Morgan, K J och K Zippel (2003), "Paid to Care: The Origins and Effects of Care Leave Policies in Western Europe", *Social Politics*, vol 10, s 49-85.

- OECD (2004-12-04), Labour Statistics, http://www.oecd.org/topicstatsportal/0,2647,en_2825_495670_1_1_1_1_1,00.html
- OECD (2005), *Babies and Bosses – Reconciling Work and Family Life (Vol. 4): Canada, Finland, Sweden and the United Kingdom*, OECD, Paris.
- Rönsen, M (1999), "Assessing the Impacts of Parental Leave: Effects on Fertility and Female Employment", i Moss, P och F Deven (red), *Parental Leave: Progress or Pitfall? Research and Policy Issues in Europe*, Vlaamse Gemeenschap, Brussels.
- Rönsen, M och M Sundström (1996), "Maternal Employment in Scandinavia", *Journal of Population Economics*, vol 9, s 267-285.
- Rönsen, M and M Sundström (2002), "Family Policy and After-Birth Employment Among New Mothers – A Comparison of Finland, Norway and Sweden", *European Journal of Population*, vol 18, s 121-152.
- Ruhm, C J (1998), "The Economic Consequences of Parental Leave Mandates: Lessons from Europe", *Quarterly Journal of Economics*, vol 113, s 285-317.
- Ruhm, C J och J L Teague (1995), *Parental Leave Policies in Europe and North America*, NBER Working Paper 5065.
- Sjöberg, O (2004), "The Role of Family Policy Institutions in Explaining Gender Role Attitudes: A Comparative Multilevel Analysis of Thirteen Industrialised Countries", *Journal of European Social Policy*, vol 14, s 107-123.
- SOU 2005:37. Reformerad föräldraförsäkring – Kärlek, omvårdnad, trygghet, Socialdepartementet, föräldraförsäkringsutredningen.
- Sundström, M och A E Duvander (2002), "Gender Division of Childcare and the Sharing of Parental Leave Among New Parents in Sweden", *European Sociological Review*, vol 18, s 433-447.
- Thoursie, A (2005), "Thorwaldssons utredning går inte tillräckligt långt", *Dagens Nyheter*, 12 september 2005.
- Winegarden, C R och M Bracy (1995), "Demographic Consequences of Maternal-Leave Programs in Industrial Countries: Evidence from Fixed-Effect Models", *Southern Economic Journal*, vol 61, s 1020-35.